

PEMBANGUNAN KERANGKA TEORITIS BAGI BINA-TEMPAT PELANCONGAN TAPAK WARISAN DUNIA BANDARAYA MELAKA

THE DEVELOPMENT THEORETICAL FRAMEWORK FOR TOURISM PLACE- MAKING WORLD HERITAGE SITE MELAKA CITY

Mohamad Kazar Razali^{1*}, Habibah Ahmad², Er Ah Choy³, Hamzah Jusoh⁴

¹ Jabatan Pelancongan & Hospitaliti, Politeknik Sultan Idris Shah, Malaysia
Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Malaysia
Email: kazar_razali@psis.edu.my

² Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Malaysia
Email: ha@ukm.edu.my

³ Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Malaysia
Email: ever@ukm.edu.my

⁴ Fakulti Sains Sosial dan Kemanusiaan, Universiti Kebangsaan Malaysia, Malaysia
Email: hj@ukm.edu.my

* Corresponding Author

Article Info:

Article history:

Received date: 08.08.2022

Revised date: 20.08.2022

Accepted date: 25.09.2022

Published date: 29.09.2022

To cite this document:

Razali, M. K., Ahmad, H., Er, A. C., & Jusoh, H. (2022). Pembangunan Kerangka Teoritis Bagi Bina-Tempat Pelancongan Tapak Warisan Dunia Bandaraya Melaka. *Journal of Tourism Hospitality and Environment Management*, 7 (29), 238-259.

DOI: 10.35631/JTthem.729017.

Abstrak:

Bina-tempat pelancongan merupakan satu proses menjadikan sesuatu ruang kepada destinasi yang berkualiti. Destinasi tapak warisan dunia menawarkan tarikan warisan kepada komuniti-pelancong kerana yang mempunyai nilai sejagat tersendiri. Komuniti merupakan sebahagian daripada tarikan warisan yang ada. Penglibatan komuniti amat penting dalam menjayakan agenda pelancongan pada setiap destinasi. Tambahan perubahan motivasi pelancong menjadikan penglibatan pelancong turut diperlukan dalam proses bina-tempat pelancong. Bina-tempat destinasi pelancongan secara konvensional dibangunkan melalui pihak kerajaan iaitu melalui pendekatan atas-bawah yang mana faktor keperluan pelancong diutamakan berbanding komuniti yang menghuni destinasi pelancongan. Justeru, berlaku konflik daripada segi pengurusan yang menjejaskan interaksi di antara komuniti dan pelancong akibat tiada penglibatan komuniti. Hal ini akan menyebabkan berlakunya penawaran pengalaman yang berkualiti tidak selari dengan status tapak warisan dunia. Oleh yang demikian penglibatan komuniti dan pelancong yang berterusan diperlukan bagi mengekalkan status yang diperolehi. Makalah ini bertujuan untuk membina membangunkan kerangka teoritis bina tempat pelancongan tapak warisan dunia. Kerangka teoritis menekankan empat komponen bagi proses bina-tempat pelancongan iaitu interaksi tempat,

This work is licensed under [CC BY 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/)

karakter tempat, keterikatan tempat, dan pengalaman tempat yang didasari teori sistem pelancongan. Kesimpulannya, penglibatan bersama dalam proses bina-tempat pelancongan memberi kesan terhadap komuniti dan pelancong. Implikasi kajian ini memberi panduan pada dasar dan pengurusan di TWD Bandaraya Melaka.

Kata Kunci:

Bina-Tempat Pelancongan; Komuniti; Pelancong; Penglibatan; Tapak Warisan Dunia Melaka

Abstract:

Tourism place-making is a process of transform space to a quality destination. World Heritage Site destinations offer tourists a sense of heritage because of their unique universal value. Community involvement is crucial to the success of the tourism agenda at each destination. The addition of a change in tourist motivation makes tourist involvement a necessary part of the process of making the destinations. Conventional tourist destinations have been developed through the government through a bottom-up approach where factors of tourist need are paramount compared to the communities surrounding the tourist destination. Consequently, there is a management conflict that affects the interaction between the community and tourists due to the lack of involvement. This will result in the offering of a quality experience that is not in line with the status of the world's heritage sites. Therefore, continuous community and tourist involvement is required to maintain the status quo. This paper aims to build a theoretical framework to build world-class tourism sites. In conclusion, the joint involvement in the tourism-building process affects the community and tourists. The implications of this study provide guidance on the policies and management of WHS Melaka.

Keywords:

Tourism Place-making, Community, Tourist, Involvement, Melaka World Heritage Sites

Pengenalan

Bina-tempat pelancongan merupakan satu konsep dalam membangunkan sesuatu tempat kepada destinasi pelancongan. Dalam hal ini, interaksi yang positif di antara tuan rumah-pelancong diperlukan bagi memastikan destinasi pelancongan terus berkualiti dalam menarik kehadiran pelancong secara berterusan. Proses menjadikan suatu tempat kepada destinasi memerlukan penglibatan bersama di kalangan pihak berkepentingan pada destinasi pelancongan. Pengiktirafan tapak warisan dunia pada sesuatu negara memberi secara langsung pemasaran jenama yang ada pada sumber warisan yang dimiliki sesuatu negara. Hal ini turut menyebabkan persaingan yang sengit bagi menarik pelancong ke Malaysia kerana wujudnya persaingan di kalangan negara seperti Kemboja, Indonesia dan Myanmar yang lebih ke depan dalam menerajui segmen pelancongan warisan (Lisa et al, 2016).

Tambahan, destinasi pelancongan telah menjadi tempat pertemuan di antara tuan rumah dengan pelancong yang secara tidak langsung mewujudkan perhubungan pada destinasi. Bagi tempat tarikan pelancongan warisan seperti Tapak Warisan Dunia, penglibatan penting dapat menyelesaikan konflik dan penjelasan berkenaan konsep warisan di kalangan komuniti

(Rasoolimanesh et al, 2017c). Penekanan kepada syarat penglibatan komuniti pada semua peringkat penelitian, pemeliharaan dan pengurusan sumber warisan yang diguna pakai di seluruh dunia adalah melalui Konvensyen Warisan Dunia, UNESCO 1972 dan Konvensyen Warisan Tidak Ketara, UNESCO 2003 (Deacon & Smeets, 2013). Hal ini membuktikan bahawa setiap Tapak Warisan Dunia memerlukan penglibatan bersama pada peringkat sebelum pencalonan dan selepas memperoleh status seperti pernyataan pada Rajah 1.

"Negara-negara konvensyen digalakkan untuk memastikan penyertaan pelbagai pihak berkepentingan, termasuk pengurus tapak, kerajaan, komuniti, organisasi bukan kerajaan dan pihak lain yang berminat dalam pengenalan, pencalonan dan perlindungan terhadap harta warisan dunia."

Sumber: UNESCO 2016

Rajah 1: Keperluan Penyertaan Pelbagai Pihak Berkepentingan

Di samping itu, pada tahun 2004, pihak UNESCO telah memberi panduan yang lebih menjurus kepada penglibatan bersama di antara pihak berkepentingan, komuniti dan termasuk pelancong dalam Panduan Operasi di Tapak Warisan Dunia seperti pernyataan di atas (Human, 2015). Justeru, dalam perancangan dan pengurusan di TWD memerlukan penglibatan bersama bagi memenuhi syarat yang telah ditetapkan. Hal ini membuktikan bahawa penglibatan komuniti di tempat tarikan pelancongan warisan seperti di TWD adalah penting bagi tujuan bina-tempat pelancongan warisan. Di Malaysia, penglibatan awalan komuniti hanyalah di peringkat awalan perancangan kerana melalui peruntukan undang-undang yang mewajibkan penyertaan awam dalam memberi pandangan dan komen bagi setiap penyediaan perancangan struktur dan tempatan (Ismail & Said, 2015).

Bina-tempat pelancongan yang berlaku di Bandar Melaka menjadikan tarikan sumber warisan bagi tarikan pelancongan antarabangsa. Hal ini dibuktikan dengan pelancong menggelarkan bandar Melaka sebagai sebuah muzium hidup dengan kepelbagaian sumber warisan dan penduduknya (Worden, 2003b). Sejak tahun 1980an ekonomi negeri Melaka banyak disumbangkan oleh sektor pelancongan dan menjadi identiti warisan kebangsaan. Pengkaji (Worden, 2001a) menyatakan Melaka mempunyai pakej lengkap dalam mempromosikan imej tempat tarikan pelancongan bandar warisan sebagaimana model yang diperkenalkan oleh Ashworth & Tunbridge. Kemuncak kepada perkembangan bandar raya bersejarah Melaka adalah mendapat pengisytiharan sebagai Tapak Warisan Dunia pada 7 Julai 2008 bersama bandar Georgetown oleh Pertubuhan Dunia Pendidikan Sains dan Kebudayaan (UNESCO) (Majlis Bandaraya Melaka Bersejarah, 2008).

Namun, kaedah tersebut masih diperdebatkan kerana had dan kapasiti komuniti dalam proses tersebut adalah terbatas (Anuar & Saruwono, 2012). Hal yang demikian, wujudnya konflik di antara komuniti dengan pengurusan tempat (Rasoolimanesh & Jaafar, 2016a). Namun, wujudnya konflik dan persepsi negatif komuniti terhadap tempat tarikan pelancongan kerana masalah kesesakan, pencemaran dan jenayah yang mengganggu kegiatan harian komuniti akan memberi kesan kepada penglibatan komuniti terhadap pelancongan (Jaafar et al., 2016; Azman et al, 2011). Hal ini menyebabkan persepsi negatif terhadap proses perancangan, reka bentuk dan pengurusan terutamanya aspek keterikatan tempat, perasaan sepunya dan sekali gus memberi pengalaman tempat yang tidak berkualiti di tempat tarikan pelancong (Lew, 2017b). Akhirnya menyebabkan agenda pelancongan pada tempat tarikan pelancongan tidak dapat dijalankan dengan baik (Moscardo & Murphy, 2016). Hal ini akan menyebabkan konflik yang

lebih serius terutamanya aktiviti pelancongan yang melibatkan komuniti sekitar. Maka, tidak hairanlah apabila terdapat beberapa akbar tempatan dan antarabangsa telah melaporkan pembangunan yang dijalankan di TWD di Bandar Melaka dan Geotown dilakukan secara tidak terkawal dan ini memungkinkan Malaysia akan kehilangan status TWD seperti yang dilaporkan oleh (Bavani M. & Ravindran S. 2019; Mok 2016; AstroAwani 2016; Narayansamy 2016) dan akhirnya akan memberi kesan negatif kepada industri pelancongan di Malaysia. Bagi destinasi TWD Melaka turut ditimpa pelbagai permasalahan utama sama ada dari perbuatan manusia (Jamaludin & Sulaiman 2018) seperti kesesakan di jalan raya, tahap kebersihan yang tidak memuaskan dan sebagainya (Cartier 2001; King 2012; Amir et al. 2014a; Amir et al. 2017b; ResilientCities100 2019). Justeru, objektif makalah ini adalah membina kerangka teoretis bina tempat pelancongan tapak warisan dunia melalui penglibatan komuniti dan pelancong.

Kepentingan Kajian Bina-Tempat Pelancongan

Kepentingan kajian bina-tempat pelancongan khususnya di TWD membantu pihak kerajaan dalam merangka dan melaksanakan dasar-dasar berkaitan pelancongan, termasuklah perancangan pembangunan pelancongan, dan penglibatan tuan rumah-pelancong. Bagi destinasi pelancongan bertemakan warisan, para penyelidik Timothy & Boyd, (2003); Ho & McKercher, (2004) menyatakan bahawa pengurusan warisan merupakan aspek kritikal kerana sumber warisan adalah terhad serta memerlukan pemuliharaan dan pengurusan yang baik. Pengiktirafan TWD menjadikan warisan itu sebagai jenama terkemuka antarabangsa untuk menarik perhatian pelancong datang melawat (Beck, 2006). Hal ini disebabkan pengiktirafan tapak warisan dunia membuktikan warisan tersebut diiktiraf dunia oleh UNESCO dan sekali gus menarik perhatian dunia untuk melawat tapak tersebut (Poria et al, 2010).

Bagi destinasi pelancongan TWD yang diiktiraf oleh UNESCO, proses bina-tempat pelancongan memerlukan pelbagai pihak bagi mengekalkan status yang diperolehi. Proses mendapat pengiktirafan tapak warisan dunia, keperluan memenuhi syarat yang telah ditetapkan oleh UNESCO merupakan perkara utama dalam mendapatkan dan mengekalkan status tersebut. Tanpa penglibatan komuniti dan pengalaman tempat yang negatif, status boleh ditarik balik kerana merupakan syarat pembangunan lestari di TWD di destinasi pelancongan warisan Ahmat et al, (2016); Rasoolimanesh et al, (2017c). Tambahan pula, penyelidik Human, (2015) menyatakan pihak UNESCO telah memberi panduan yang lebih menjurus kepada penglibatan bersama pihak berkepentingan.

Akhir sekali, kelestarian pada destinasi pelancongan TWD memberi kesan kepada pihak berkepentingan, komuniti dan pelancong daripada segi ekonomi, sosiobudaya dan persekitaran hasil daripada aktiviti pelancongan. Tambahan pula, perhubungan interaksi tuan rumah-pelancong yang positif memberi kesan penglibatan bersama dalam bina-tempat pelancongan. Pemilihan destinasi pelancongan TWD dalam meneroka proses bina-tempat kerana TWD berkaitan tempat dan manusia yang mempunyai kepentingan sejagat sehingga wujudnya pengiktirafan antarabangsa. TWD mempunyai nilai daripada sudut ekonomi namun pengiktirafan pada asasnya menekankan kepentingan pemeliharaan dan pemuliharaan sumber warisan. Maka, penglibatan pihak berkepentingan, komuniti dan pelancong dalam proses bina-tempat pelancongan adalah penting bagi tujuan kelestarian destinasi pelancongan.

Metodologi Kajian

Kajian ini menggunakan kaedah kupasan kepustakaan bagi pembangunan keangka kajian. Kaedah ini dapat membantu dalam mengenal pasti jurang bidang kajian bina-tempat yang pelbagai (Dupre, 2018). Melalui kaedah kupasan kepustakaan dapat membantu pengkaji meneroka jurang kajian yang belum diterokai oleh kajian-kajian empirikal semasa (Pickering & Byrne, 2014). Terdapat pelbagai sumber sekunder kepustakaan yang telah digunakan seperti artikel jurnal, buku dan laporan serta tesis yang mempunyai kata kunci bina-tempat dan pelancongan telah digunakan bagi membina kerangka teoretis. Elemen teoritis dan hasil kajian empirikal para pengkaji menjadi panduan dalam mengulas isu berkaitan bina-tempat dan penyesuaian dalam pelancongan tapak warisan dunia. Bagi tujuan makalah ini, pengkaji meneroka bina-tempat pelancongan tapak warisan dunia. Hal ini disebabkan proses bagi mendapatkan pengiktirafan TWD memerlukan penglibatan yang berterusan. Pemilihan kawasan kajian di Bandaraya Melaka yang diisytiharkan sebagai tapak warisan dunia kerana destinasi tersebut telah mendapat pengisytiharan sejak 2008 dan kekal dengan status tersebut sehingga tahun 2022.

Perspektif Jurang Kajian Bina-Tempat

Pengekalan status TWD memberi cabaran kepada pihak pengurusan tapak kerana untuk terus mengekalkannya memerlukan penglibatan daripada semua pihak. Sebaliknya, konflik dan persepsi negatif yang berterusan di antara pihak pengurusan tapak, pihak berkepentingan dan pelancong dengan komuniti, akan menyebabkan status yang diperolehi akan ditarik balik sekali gus akan memberi impak besar kepada perkembangan industri pelancongan. Tambahan pula, eksploitasi TWD bagi tujuan sosioekonomi turut telah memberi kesan negatif daripada sudut imej, keaslian dan kelestarian sumber tersebut. Malahan dengan adanya konsep bina-tempat pelancongan warisan, keterlibatan bersama diperlukan dalam menjayakan setiap perancangan, reka bentuk dan pengurusan pada setiap tempat tarikan pelancong.

Konsep bina-tempat dipelopori oleh penyelidik dari negara barat yang berlatarbelakangkan bidang alam bina seperti perancangan, seni bina dan landskap berbanding sains sosial seperti geografi, pemasaran, sosiologi dan antropologi (Friedmann, 2010; Sofield et al., 2017; Razali M.K et al., 2019b). Justeru, sumbangan bidang pelancongan terhadap ilmu bina-tempat adalah terhad dan penumpuan hanya kepada proses pembinaan imej dan jenama bagi suatu tempat tarikan pelancong sahaja (Lew, 2017b). Di Malaysia, para penyelidik berlatarbelakangkan bidang alam bina menguasai konsep bina-tempat, kajian berkaitan pelancongan dijadikan sebahagian perbincangan sahaja atau hanya menjadi lokasi kes terutamanya berkaitan persekitaran alam bina termasuklah bandar warisan (Ujang & Muslim, (2014); Zalina et al., (2013); Aziz & Liu, (2011) dan imej pelancongan (Khalid & Muzaini, (2016); Bouchon, (2014); Raad & Badarulzaman, (2014); Suet & Badarulzaman, (2014).

Hal ini sinonim dengan industri pelancongan yang menjadikan sumber warisan sebagai tempat tarikan pelancong dan produk untuk menarik para pelancong. Jurang kajian berkaitan konsep bina-tempat adalah ilmu kepelbagaian antara bidang yang mana tidak terhad kepada bidang alam bina dan kajian berkaitan bina-tempat berkaitan pelancongan terutamanya pelancongan warisan masih terhad sumbangan daripada aspek perancangan, reka bentuk dan pengurusan dan kesannya kepada persekitaran dan kehidupan komuniti oleh pengkaji-pengkaji di Malaysia. Hal ini turut disokong disebabkan latar belakang geografi, demografi penduduk dan sosiobudaya serta peruntukan dan polisi kerajaan Malaysia tidak sama dengan negara-negara barat.

Perkembangan para penyelidik kajian berkaitan subjek bina-tempat tidak terhad kepada bidang alam bina sahaja tetapi turut disesuaikan bidang sains sosial. Sudah pasti kajian bina-tempat dipelopori bidang kajian perancangan bandar, seni bina, landskap oleh Ferbrache & Knowles, (2017); Fincher et al, (2017); Shaw & Montana, (2016) termasuklah pemeliharaan sumber warisan di bandar Ertan & Egercioglu, (2016); Zakaria & Ujang, (2015) malah beberapa bidang lain turut menjadikan bina-tempat sebagai subjek dalam bidang teknikal dan sains sosial termasuklah teknologi maklumat, Brunberg & Frigo, (2012), geografi, Wang, (2015), pelancongan, Lew, (2017b), ekonomi, Markusen & Gadwa, (2010) dan pemasaran, Baka, (2015).

Walaupun bagaimanapun, isu-isu yang didebatkan dalam bidang alam bina berkisar isu morfologi, persepsi, sosial, visual, fungsi dan masa Zalina et al., (2013), manakala bidang sains sosial membincangkan isu berkaitan sumber warisan, Ertan & Egercioglu, (2016), komuniti, Balassiano & Maldonado, (2015), sosioekonomi Selvadurai et al., (2013), identiti, (Wang, 2015), imej (Bouchon, 2014), dan media sosial (Bodker & Browning, 2014). Manakala kajian bina-tempat pelancongan peringkat dunia memfokuskan empat isu besar yang utama iaitu pelancong-tuan rumah, destinasi, pemasaran, dan komuniti (Razali et al, 2017a).

Kajian bina-tempat di Malaysia masih terhad kepada pilihan gabungan pelbagai bidang di antara bidang pelancongan dengan pemasaran, perancangan bandar, seni bina, landskap, polisi, antropologi, sosiologi dan keagamaan seperti kajian penyelidik (Ujang & Muslim, 2014; Sofield et al., 2017; Khalid & Muzaini, 2016; Zakariya et al., 2015). Selain itu isu imej dan jenama turut menjadi pilihan untuk dibincangkan dalam penyesuaian bina tempat seperti (Bouchon, 2014; Al-Shams & Badarulzaman, 2014). Bagi isu lain seperti penyesuaian bina-tempat dengan tempat tarikan terhad kepada kajian berkaitan pelancongan ekologi (Habibah et al., 2013), pelancongan pulau (Aziz & Liu, 2011) dan pelancongan bandar (Zalina et al., 2013). Kajian berkaitan bina-tempat di Malaysia memfokuskan penglibatan komuniti dan pembangunan kelestarian (Razali et al., 2019b). Terdapat keperluan kajian penyesuaian bina-tempat secara menyeluruh mengikut penjelasan pada takrif operasi bina-tempat daripada sudut perancangan, reka bentuk dan pengurusan tempat tarikan pelancongan yang ditetapkan dalam kajian ini. Kelompangan yang dilihat pengkaji adalah bagaimana bina-tempat pelancongan warisan berlaku sehingga tersenarai dan mengekalkan status TWD yang diperolehi. Berdasarkan ulasan kepustakaan, bina-tempat bidang alam bina dan sains sosial tidak membincangkan secara menyeluruh proses bina tempat dan hanya menyesuaikan subjek bina-tempat pada isu imej dan jenama tempat, isu kesan sumber warisan dan persekitaran serta isu hubungan di antara tempat tarikan dengan pihak pengurusan tapak, pihak berkepentingan dan pelancong sahaja tanpa meneroka peranan komuniti sepenuhnya dalam proses bina-tempat. Akhirnya penyesuaian bina-tempat pelancongan warisan sering dilakukan oleh golongan atasan tanpa penglibatan komuniti keseluruhannya.

Konsep bina-tempat memerlukan penglibatan komuniti bersama golongan profesional dalam menjayakan prosesnya (Beza, 2016). Hal ini disebabkan komuniti merupakan sebahagian daripada persekitaran sesuatu tempat tarikan pelancongan. Bina-tempat adalah pendekatan penglibatan komuniti diperlukan kerana kepakaran golongan ini dalam memahami fungsi dan makna bagi sesuatu tempat. Pada tempat tarikan pelancongan warisan TWD sudah pasti komuniti merupakan sebahagian warisan pada tempat tersebut dan tidak boleh dipisahkan penglibatan mereka dalam menjadikan sesuatu tempat biasa tempat yang menarik serta syarat dalam menjadikan TWD sebagai kaedah pembangunan lestari yang ditetapkan UNESCO.

Namun di Malaysia, penglibatan awalan komuniti hanyalah di peringkat awalan perancangan kerana melalui peruntukan undang-undang yang mewajibkan penyertaan awam dalam memberi pandangan dan komen bagi setiap penyediaan perancangan struktur dan tempatan (Ismail & Said, 2015.). Manakala kelayakan memperoleh status TWD penglibatan komuniti adalah perlu bagi memenuhi syarat yang ditetapkan oleh pihak UNESCO (Ismail, 2013). Namun kaedah tersebut masih diperdebatkan kerana had dan kapasiti komuniti dalam proses tersebut terbatas (Anuar & Saruwono, 2012). Hal yang demikian, wujudnya konflik di antara komuniti dengan pengurusan tempat (Rasoolimanesh & Jaafar, 2016b). Konflik yang timbul telah mewujudkan persepsi negatif terhadap proses perancangan reka bentuk dan pengurusan terutamanya aspek keterikatan tempat, perasaan sepunya dan sekali gus memberi pengalaman tempat yang tidak berkualiti di tempat tarikan pelancong (Lew, 2017a).

Tambahan perancangan pelancongan di Malaysia yang merangkumi tempat tarikan pelancongan warisan termasuk TWD membuktikan kerajaan memainkan peranan penting dalam proses merancang dan membangunkan tempat tarikan pelancong melalui pendekatan atas-bawah (Mosbah & Khuja, 2014). Selain itu, pihak pengurusan tempat tarikan warisan hanya memilih pihak berkepentingan sahaja dalam proses pembangunan tanpa melibatkan komuniti (Solihah et al., 2015). Hal ini akan menyebabkan konflik yang lebih serius terutamanya aktiviti pelancongan yang melibatkan komuniti sekitar. Selain itu, bagi tempat tarikan pelancongan warisan, TWD, peranan kerajaan yang mengutamakan kegiatan ekonomi kesan jenama TWD turut menjadi masalah dalam proses bina-tempat kerana mementingkan kehadiran pelancong serta penyedia perkhidmatan. Oleh sebab itu, kebanyakan proses bina-tempat pelancongan termasuk tempat tarikan pelancongan warisan biasanya membabitkan pendekatan perancangan berorientasikan atas-bawah. Ini bertentangan dengan kenyataan para pengkaji pelancongan (Agrusa et al., 2003) menyatakan bahawa pelancongan warisan hendaklah menekankan aspek interpretasi manusia kepada sumber tarikan warisan. Maka, seharusnya perancangan berorientasi bawah-atas dilaksanakan bagi memberi kualiti pengalaman kepada para pelancong.

Perbezaan cara pendekatan atas-bawah atau pendekatan bawah-atas memberi implikasi dalam proses bina-tempat kerana memberi impak kepada sumber tarikan, komuniti dan para pengunjung (Delconte et al., 2015). Akibatnya, pelancong akan menerima suatu pengalaman yang tidak berkualiti kerana reka bentuk berlandaskan pihak atasan terutamanya golongan profesional seperti perancang bandar dan arkitek. Kesannya, kurangnya kualiti pada pengalaman yang diperolehi pelancong menyebabkan penentuan kepuasan pada lawatan tersebut. Hal ini disebabkan, pengalaman yang diperolehi pelancong merupakan elemen penting dalam penyesuaian bina-tempat pelancongan yang seharusnya dititikberatkan oleh para perancang bagi memenuhi jangkaan dan kepuasan pelancong (Mansouri & Ujang, 2016). Di samping itu, proses bina-tempat tempat tarikan pelancongan warisan yang lain dengan TWD mempunyai perbezaan kerana sentiasa perlu memenuhi syarat-syarat yang ditetapkan oleh pihak UNESCO terutamanya penglibatan komuniti, dan status yang diperolehi bukan berbentuk kekal. Melalui proses bina-tempat komuniti, pihak berkepentingan dan pelancong dapat menyumbang kepada kelestarian dan pengekalan status tempat tarikan pelancongan warisan di TWD kerana status yang diperolehi memberi impak yang besar kepada kehadiran para pelancong yang berterusan. Justeru, persoalan kajian dalam membangunkan kerangka teoritis ini adalah sejauh manakah proses bina-tempat pelancongan menepati syarat, kehendak, dan kesannya terhadap komuniti dan pelancong di Tapak Warisan Dunia Melaka.

Teori Dan Komponen Dalam Pembangunan Kerangka Teoritis Bina-Tempat Pelancongan

Teori Sistem Pelancongan

Pelancongan ditakrifkan sebagai suatu sistem yang dihubungkan dengan beberapa elemen seperti pelancong, tempat penjanaan, laluan kawasan persinggahan, tempat tarikan pelancongan dan persekitaran (Leiper, 1979a). Peringkat awal perkembangan era moden pelancongan, para penyelidik pelancongan mengelaskan takrif pelancongan kepada tiga iaitu mengikut perspektif ekonomi, teknikal dan holistik sehinggalah pengkaji Leiper, (1979b) memperkenalkan sistem pelancongan yang dikenali sehingga hari ini.

Sumber: Ubahsuai daripada Leiper, (1979b)

Rajah 2. Sistem Pelancongan

Melalui sistem pelancongan yang diperkenalkan seperti Rajah 2, pelancongan dijelaskan sebagai suatu sistem yang dihubungkan dengan beberapa elemen seperti pelancong, tempat penjanaan, laluan kawasan persinggahan, tempat tarikan pelancongan dan persekitaran. Sehingga kini takrif yang diguna pakai ialah “Pelancongan sebagai, suatu sistem terbuka yang mempunyai hubungan persekitaran yang luas, elemen manusia iaitu pelancong, elemen kawasan iaitu kawasan asal, kawasan persinggahan dan kawasan destinasi yang terpilih, elemen ekonomi iaitu industri pelancongan dan elemen dinamik iaitu individu yang mengembara bagi tujuan berehat jauh dari tempat asal mereka selama lebih kurang satu hari” (Leiper, 1981b). Dengan memahami sistem pelancongan, pengkaji akan melihat keseluruhan aspek tempat tarikan pelancongan secara terperinci. Di samping itu, sistem pelancongan penting bagi tujuan pemahaman suatu tempat tarikan pelancongan kerana terdiri daripada pelbagai perkhidmatan, sumber, infrastruktur, kemudahan dan pengalaman dalam membuat sesuatu perancangan pelancongan (Inskeep, 1991; Getz, 1986).

Perancangan pelancongan merupakan salah satu cara menggunakan sumber tarikan tempat pelancongan dengan betul dan mengelakkan berlaku impak negatif kepada alam dan komuniti setempat (Kimbu & Ngoasong, 2013). Perancangan pelancongan merupakan satu proses membuat keputusan secara terperinci dan menjadi asas kepada bagaimana tempat tarikan pelancongan sepatutnya dibangunkan (Penny, 2013). Justeru evolusi perkembangan pendekatan perancangan pelancongan bermula dengan pendekatan industri, pendekatan *boosterism*, pendekatan guna tanah sehinggalah pendekatan komuniti (Okazaki, 2008). Hal ini disebabkan cabaran terbesar sebagai perancang pelancong kini adalah penerimaan dan persepsi

komuniti terhadap sesuatu pembangunan yang akan dibuat melibatkan imej tempat tarikan pelancongan dan kehidupan mereka (Ben et al., 2013).

Justeru, setiap negara pertubuhan pelancongan dunia (UNWTO) sentiasa merancang dan membangunkan industri pelancongan berdasarkan sumber tarikan pelancongan tersendiri. Industri pelancongan turut mengalami transformasi perancangan secara terperinci, fleksibel, responsif, sistematik sehinggalah penglibatan (Ibrahim & Razzaq, 2010). Hal ini disebabkan pelancongan melibatkan perkembangan fenomena tempat kepada destinasi pelancongan (Dredge & Jenkins, 2003). Di Malaysia, perancangan dilakukan oleh pihak kerajaan bagi membangunkan sesuatu kawasan sama ada peringkat kebangsaan, negeri mahupun tempatan. Rancangan Malaysia merupakan rancangan agenda pembangunan utama bagi tempoh lima tahun. Sehingga kini Malaysia berada di bawah perancangan RMK11 bagi tempoh 2016-2020 (Unit Perancangan Ekonomi, 2016). Namun, aspek utama dalam menjalankan perancangan secara praktikal adalah menilai situasi semasa destinasi (tempat) dengan penglibatan komuniti (manusia) sebelum meneruskan agenda perancangan tersebut (Okazaki, 2008).

Tambahan dalam memahami proses bina-tempat merupakan bidang intradisiplin, pelbagai disiplin dan rentas disiplin (Sofield et al., 2017). Penekanan kepada proses bina-tempat iaitu proses tapak warisan dunia dirancang, direka bentuk dan ditadbir urus menjadi keperluan bagi mencapai kelestarian pada tempat tarikan pelancongan. Pada perancangan pelancongan, memahami sistem pelancongan adalah amat penting bagi tujuan pemahaman suatu tempat tarikan pelancongan kerana terdiri daripada pelbagai perkhidmatan, sumber, infrastruktur, kemudahan dan pengalaman (Anuar et al., 2012; Inskip, 1991; Getz, 1986).

Tipologi Penglibatan Komuniti-Pelancong Destinasi Pelancongan

Penglibatan dalam bina-tempat pelancongan melibatkan komuniti dan pelancong pembangunan destinasi pelancongan. Sistem pelancongan, wujudnya dua komponen utama iaitu tuanrumah dan pelancong bagi melengkapi sebagai destinasi pelancongan (Suryati & Iqbal 2018). Komuniti telah menerima pelbagai impak dari setiap pembangunan pelancongan yang mereka alami hasil dari perancangan pelancongan. Penglibatan komuniti dalam setiap pembangunan pelancongan adalah penting daripada segi kesepakatan dalam mencapai matlamat, menaik taraf kehidupan, meningkat keupayaan individu di kalangan komuniti (Rasoolimanesh et al. 2017c). Dari sudut perancangan pelancongan, penglibatan komuniti telah menjadikan salah satu cara teknik perancangan yang menggunakan Pendekatan berorientasi komuniti (Marzuki & Hay 2013). Disamping itu, pada tahun 2004, pihak UNESCO telah memberi panduan yang lebih menjurus kepada penglibatan bersama antara pihak berkepentingan, komuniti dan termasuk pelancong dalam Panduan Operasi di Tapak Warisan Dunia seperti pernyataan diatas (Human 2015). Dalam mengukur tahap penglibatan komuniti dalam sesuatu perancang tipologi penglibatan telah dibangunkan dengan mengambil kira sumber dan objektif projek, tahap penglibatan dan perkongsian kuasa dan tanggungjawab (Kayat K. et al. 2014). Terdapat tiga tipologi yang sering digunakan dalam mengukur tahap penglibatan komuniti iaitu Model Arnstein (1969), Model Pretty (1995), dan Model Tosun (1999). Manakala bagi pelancong, Model Kontinuum Psikologikal (2013) telah digunakan untuk mengetahui tahap penglibatan pelancong pada destinasi pelancong (Filo et al. 2013). Penglibatan pada destinasi mempengaruhi motivasi untuk melakukan aktiviti lawatan (Alexandris et al. 2017; Filo et al. 2013; Funk & James 2006). Penglibatan pelancong merupakan aspek penting dalam memastikan kehadiran pelancongan yang berterusan di destinasi pelancongan (Hoz & Munoz 2018; Beaton et al. 2009). Penglibatan pelancong dalam

proses bina-tempat kerana selaku pengguna kepada perkhidmatan pada destinasi pelancongan tertumpu kepada perilaku pelancong. Justeru dalam perancangan dan pengurusan di TWD memerlukan keterlibatan bersama komuniti dan pelancong bersama pihak kerajaan bagi memenuhi syarat yang telah ditetapkan.

Destinasi Pelancongan Tapak Warisan Dunia di Malaysia.

Setiap destinasi pelancongan wujud melalui proses bina-tempat sama ada secara semula jadi atau melalui perancangan pelancongan (Sofield et al., 2017). Para pengkaji menyatakan bahawa destinasi merupakan kriteria penting dalam pemilihan untuk pergi melancong disebabkan keunikan, keaslian, imej dan pengalaman (Cooper & Michael, 2008a; Zakariya et al., 2007; McCabe, 2005; Cary, 2004 ;Jackson et al., 1996 ;Gunn, 1988). Tambahan, kerjasama dan keharmonian semua pihak seperti komuniti, pihak berkepentingan, dan para pelancong merupakan asas kepada kejayaan bagi sesuatu tempat tarikan pelancong (Rose et al., 2018; Sharpley, 2014). Seterusnya dalam memahami sesuatu destinasi dibina, pemahaman berkenaan teori ruang dan teori tempat adalah saling berkaitan kerana wujudnya sesuatu tempat ialah hasil ruang-ruang yang membentuknya. Pengkaji Tuan, (1977) menyatakan bahawa ruang adalah lebih abstrak daripada tempat dan tidak mempunyai fungsi. Tempat ialah hasil daripada ruang namun tempat biasanya mempunyai lokasi yang tetap dan ciri-ciri fizikal serta memberi watak dan nilai tersendiri (Mazloomi & Ariffin, 2014; Relph, 1976) Hal ini termasuklah pelancongan yang dikaitkan dengan ruang dan tempat yang disatukan dengan kebudayaan, ekonomi dan kehidupan sosial komuniti (Saraniemi & Kylanen, 2011).

Di Malaysia, destinasi pelancongan TWD dibina secara semula jadi dan perancangan konvensional berdasarkan faktor sejarah, sumber semula jadi dan sosiodemografi penduduk yang berbilang kaum. Hal ini turut menjadi faktor dalam aspek bina-tempat tempat tarikan pelancongan bersumberkan warisan. Bagi pencapaian Malaysia terdapat empat pengiktirafan TWD bermula dengan Taman Negara Kinabalu dan Taman Negara Mulu 2000, Bandar raya Melaka dan Georgetown pada tahun 2008 dan Warisan Arkeologi Lembah Lenggong tahun 2012, dan ini telah melonjakkan lagi perkembangan industri pelancongan di Malaysia (Latip et al., 2016). Pelbagai kebaikan diperolehi daripada pengiktirafan tersebut termasuklah daripada segi promosi tempat tarikan pelancongan peringkat global selain dana untuk projek pemeliharaan dan pemuliharaan warisan (Sazali et al, 2018).

Adaptasi Bina-Tempat Dalam Pelancongan.

Evolusi bina-tempat telah mengalami perubahan yang berterusan sehingga kini. Pengenalan awal konsep bina-tempat dalam bidang perancangan bandar bermula sekitar tahun 1960an oleh perancang bandar iaitu Jane Jacobs dan William H. Whyte di Amerika Syarikat (Strydom et al.,2018). Pertubuhan *Project for Public Spaces Inc* mendefinisi bina-tempat merupakan proses memanfaatkan aset, inspirasi, dan potensi komuniti setempat dalam menghasilkan penciptaan ruang awam berkualiti yang menyumbang kepada kesihatan, kebahagiaan dan kesejahteraan (Project for Public Spaces Inc, 2009).

Konsep bina-tempat yang dinyatakan oleh pengkaji pelancongan Lew, (2017b) berkaitan dengan pemasaran, namun melihat konsep asas bina-tempat dari bidang yang lain seperti menyatakan penglibatan komuniti sebagai pemain utama dalam proses bina-tempat (Wyckoff,2014; Beza,2016; Sofield et al.,2017). Bina-tempat ialah pendekatan penglibatan komuniti yang diperlukan kerana kepakaran golongan ini dalam memahami fungsi dan makna bagi sesuatu tempat. Pada destinasi pelancongan tapak warisan dunia sudah pasti komuniti

merupakan sebahagian warisan pada tempat tersebut dan tidak boleh dipisahkan penglibatan mereka dalam menjadikan sesuatu tempat biasa tempat yang menarik serta syarat dalam menjadikan TWD sebagai kaedah pembangunan lestari yang ditetapkan UNESCO. Justeru penekanan definisi bina-tempat pelancongan dalam makalah ini adalah proses satu proses menjadikan sesuatu ruang kepada destinasi yang berkualiti menerusi penglibatan komuniti dan pelancong.

Komponen Dan Dimensi Dalam Bina-Tempat Pelancongan Di Tapak Warisan Dunia.

Terdapat empat komponen yang menyumbang kepada proses bina-tempat pelancongan berdasarkan kajian-kajian lepas iaitu interaksi tempat, karakter tempat, keterikatan tempat, dan pengalaman tempat.

Interaksi Tempat

Interaksi tempat yang berlaku diantara komuniti-pelancong merupakan bagaimana kesediaan komuniti menerima kehadiran pelancong dan kesediaan pelancong memahami komuniti merupakan komponen dalam destinasi pelancongan. Hal ini disebabkan komuniti dan pelancong yang terlibat dalam sistem pelancongan telah mewujudkan proses sosial dalam pelancongan melalui interaksi kedua-dua pihak (Bimonte & Punzo 2016). Tambahan melalui kepentingan interaksi tempat diantara komuniti dengan pelancong kerana melibatkan pengalaman yang wujud pada destinasi pelancongan (Su & Wall 2010). Interaksi komuniti-pelancong yang positif adalah penting bagi mencapai kelestarian destinasi pelancongan (Cohen 1984; Eusebio & Carneiro 2012). Pada interaksi tempat yang memberi hasil positif memberi faedah kepada komuniti dan pelancong (Dragicevic et al. 2011; Xianger et al. 2014; Canavan 2016). Dalam pelancongan, interaksi berlaku pada iaitu ruang, produk dan aktiviti, (Aris et al., 2012).

Karakter Tempat

Karakter tempat merupakan pencirian dalam menjadikan destinasi pelancongan. Karakter tempat mempunyai keperluan fizikal dan bukan fizikal. Karakter tempat menjadi motivasi utama para pelancong untuk melawat. Karakter tempat turut merupakan tempat tinggal komuniti dan menggunakan kemudahan perkhidmatan dan infrastruktur. Penyelidik (Lew, 1989b) menyatakan karakter tempat merangkumi keunikan dan keaslian. Karakter tempat pada destinasi pelancongan dikaitkan dengan pemasaran pelancongan yang dibangunkan melalui strategi peletakan destinasi pelancongan (Mohamad et al., 2012). Karakter tempat pada destinasi pelancongan merupakan gambaran terhadap apa yang berada di destinasi pelancongan yang dilawati. Produk pelancongan yang asli dan terlindung amat penting dalam mengekalkan imej destinasi pelancongan TWD (Vong, 2013). Hal ini menunjukkan pengurusan sumber warisan yang baik menjadikan imej positif pada warisan sekali gus memberi persepsi yang baik pada imej destinasi pelancongan (ICOMOS, 1999). Terdapat lima dimensi karakter tempat pada suatu destinasi iaitu tarikan, perkhidmatan, infrastruktur, hospitaliti dan kos (Kozak & Rimmington, 1998).

Keterikatan Tempat

Keterikatan merupakan hubungan di antara pihak berkepentingan, komuniti, pelancong dengan destinasi. Keterikatan melibatkan aspek bukan fizikal yang menjurus kepada tindakan fizikal. Keterikatan tempat bermaksud ikatan di antara manusia dan tempat (Seamon, 2014). Hal ini menunjukkan bahawa elemen emosi manusia memberi hubungan yang positif kepada suatu tempat (Hashem et al., 2013). Bagi pelancong, keterikatan tempat terbina kerana wujudnya

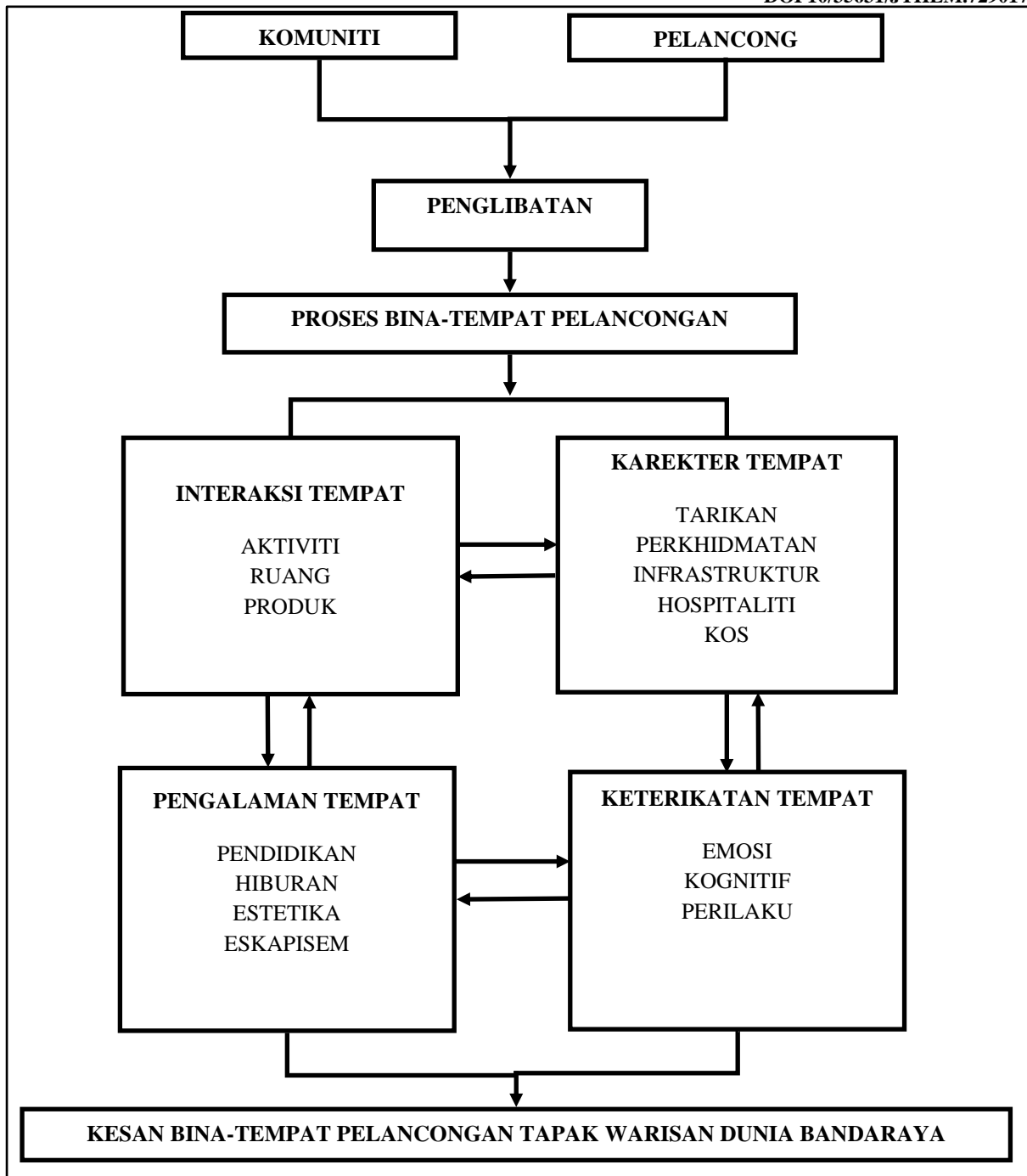
perasaan positif terhadap destinasi perencanaan yang memberi kesan kepada pengalaman tempat (Davis, 2016). Kepentingan bina-tempat adalah membawa komuniti bersama-sama untuk mencapai sesuatu projek sama ada komuniti asal dan luar bagi mencapai objektif yang sama, mencerminkan komuniti dan identiti budaya sesuatu destinasi, membina budaya alam bina bagi sesuatu pembangunan tanah dan salah satu strategi untuk merangsang budaya dan sosial melalui proses bersepadu untuk mewujudkan masyarakat yang mampan dan berdaya tahan, semasa dan akan datang (Jamleoui, 2009). Terdapat tiga dimensi pada keterikatan tempat pada suatu destinasi iaitu emosi, kognitif dan perilaku (Jorgensen & Stedman, 2001).

Pengalaman Tempat

Pengalaman merupakan keluaran bagi setiap aktiviti perencanaan. Pengalaman tempat yang diperolehi pelancong merupakan elemen penting dalam penyesuaian bina-tempat perencanaan yang seharusnya dititikberatkan oleh para perancang bagi memenuhi jangkaan dan kepuasan pelancong Henderson, (2018); Hall & Ram, (2018); Mansouri & Ujang, (2016). Bagi komuniti, pengalaman merupakan hasil interaksi dengan pelancong melalui penonjolan cara kehidupan dan perkongsian keistimewaan destinasi perencanaan. Interaksi komuniti-pelancong memberi pengalaman positif kepada destinasi. Pengalaman tempat merupakan hasil cantuman fizikal, aktiviti dan makna suatu tempat yang bergabung membentuk perasaan sepunya dan karakter (Shamsuddin & Ujang, 2008). Bagi destinasi, pelancong TWD mahukan pengalaman yang unik dan diingati untuk terus menjadi motivasi semasa melancong (Loureiro, (2014); Osman et al., (2014). Bagi komponen pengalaman tempat terdapat empat dimensi iaitu pendidikan, hiburan, estetika dan eskapisme (Pine & Gilmore, 1998).

Dapatan Kajian

Hasil kajian ini telah membangunkan kerangka teoritis dalam bina-tempat perencanaan. Terdapat dua peringkat iaitu penglibatan komuniti dan pelancong proses bina-tempat yang terdiri daripada interaksi tempat, karakter tempat, keterikatan tempat, dan pengalaman tempat seperti Rajah 3.

Rajah 3. Pembangunan Kerangka Teoritis Bina-Tempat Pelancongan

Destinasi pelancongan tapak warisan dunia menawarkan sumber warisan dunia sebagai produk pelancongan. Perubahan permintaan para pelancong yang lebih cenderung kepada pelancongan alternatif berbanding pelancongan massa, menyebabkan penyedia perkhidmatan pelancongan telah menjadikan pengalaman tempat sebagai tarikan utama berbanding produk kepada pelancong. Proses menjadikan sesuatu ruang warisan kepada tempat warisan merupakan proses bina-tempat yang berlaku di bandar. Secara asalnya, pengenalan proses bina-tempat adalah di kalangan perancang-perancang bandar bagi mewujudkan keterikatan di antara tempat dan komuniti melalui perasaan sepunya yang terbentuk. Pemilihan pelancongan warisan

disebabkan sumber warisan merupakan ciri-ciri dalam proses membina tempat terutamanya di kawasan bandar. Sumber warisan yang sedia ada telah dijadikan sumber tarikan tempat pelancongan tempatan dan antarabangsa. Sehingga destinasi pelancongan warisan diisytiharkan sebagai TWD.

Pendekatan teori sistem pelancongan dalam kajian membantu penyelidik memahami kepentingan suatu pengalaman di destinasi pelancongan (Cooper & Hall, 2013b). Tambahan, sistem pelancongan seperti rajah 3 penglibatan pelancong dalam proses bina-tempat pelancong. Proses bina-tempat bertujuan untuk memberi kualiti pengalaman kepada para pelancong dan tuan rumah. Melalui sistem pelancongan, pengalaman destinasi pelancongan pelancong telah bermula sebaik sahaja proses pelancong bergerak dari tempat asal ke destinasi pelancongan Cohen & Cohen, (2012); Saraniemi & Kylanen, (2011); (Gunn, (1988).

Dalam kajian bina-tempat pelancongan ini, penyelidik menggunakan sistem pelancongan pada destinasi pelancongan TWD kerana melibatkan perspektif daripada komuniti dan pelancong. Bagi pelancong, proses bina-tempat pelancongan memberi pengalaman tempat dan seterusnya memberi kepuasan kepada pelancong. Asas kepada pembinaan pengalaman tempat destinasi pelancongan ialah interaksi di antara pelancong dan komuniti Sharpley, (2014); Smith, (1989). Selain itu, teori sistem pelancongan membantu pengkaji dalam memahami proses sosial di antara tuan rumah dengan pelancong (Leiper, 1979b). Di samping itu, daripada sudut perancangan pelancongan, sistem pelancongan penting bagi tujuan pemahaman suatu destinasi pelancongan kerana terdiri daripada pelbagai perkhidmatan, sumber, infrastruktur, kemudahan dan pengalaman (Aris et al., 2012; Inskip, 1991; Getz, 1986).

Dalam proses bina-tempat pelancongan terdapat empat komponen yang telah dikenal pasti iaitu interaksi tempat, karakter tempat, keterikatan tempat, dan pengalaman tempat. Interaksi tempat berlaku di antara komuniti dengan pelancong diperlukan kerana melibatkan pengalaman dalam lawatan pada destinasi pelancongan (Su & Wall, 2010). Terdapat dua jenis interaksi di antara komuniti dengan para pelancong iaitu sama ada transaksi komersial atau fenomena sosial (Causevic & Lynch, 2009). Maka, dalam memahami proses bina-tempat pelancongan TWD, interaksi tempat diwakili oleh aktiviti, ruang dan produk (Aris et al., 2012). Karakter tempat mempunyai keperluan fizikal dan bukan fizikal. Karakter tempat menjadi motivasi utama para pelancong untuk melawat (Kozak, 2001). Destinasi pelancongan TWD mempunyai karakter tempat yang unik yang ditawarkan kepada pelancong kerana ia mendapat pengiktirafan dunia kerana nilai warisan yang mempunyai kepentingan sejagat bagi tamadun dunia (King & Halpenny, 2014). Pengkaji Mohamed & Omar, (2008); Kozak & Rimmington, (1998) menyatakan terdapat lima aspek penting dalam mengukur pencirian karakter tempat pada destinasi pelancongan iaitu tarikan, perkhidmatan, infrastruktur, hospitaliti dan kos untuk mengekalkan persaingan destinasi pelancongan antarabangsa.

Keterikatan tempat merupakan hubungan di antara komuniti, pelancong dengan destinasi pelancongan. Keterikatan melibatkan aspek bukan fizikal yang menjurus kepada tindakan fizikal. Keterikatan tempat merupakan hubungan di antara komuniti dan pelancong dengan destinasi menjadi penyumbang dalam proses bina-tempat pelancongan (Paulauskaite et al (2017); Ram, et al, (2016). Keterikatan tempat bermaksud ikatan di antara manusia dan tempat (Seamon, 2013).. Bagi mengukur keterikatan tempat dalam proses bina-tempat terdapat tiga pencirian keterikatan tempat iaitu emosi, kognitif dan perilaku (Jorgensen & Stedman, 2001). Pengalaman tempat merupakan keluaran bagi setiap aktiviti pelancongan. Pengalaman

merupakan pendekatan dalam peribadi yang terhasil di dalam fikiran komuniti dan pelancong. Bagi komuniti, pengalaman tempat merupakan hasil interaksi dengan pelancongan melalui penjonjolan cara kehidupan dan perkongsian keistimewaan destinasi pelancongan. Manakala pelancong, pengalaman merupakan dapatan pelancong hasil daripada lawatan, persepsi dan kepuasan Paulauskaite et al., (2017); Mansouri & Ujang, (2016). Lantaran itu, pelancong mahukan pengalaman yang unik dan mampu diingati untuk terus menjadi motivasi semasa melancong di tempat tarikan pelancongan (Kacprzak et al., (2015) ; Mehmetoglu & Engen, (2011). Pengukuran pengalaman tempat adalah berdasarkan pencirian kepada pendidikan, hiburan, estetika dan eskapisme (Pine & Gilmore, 1998).

Kajian ini memfokuskan destinasi pelancongan TWD Bandaraya Melaka yang mana terdapat beberapa jurang yang perlu dipenuhi disebabkan kajian bina-tempat sebelum ini memfokuskan kajian bina-tempat di bandar berbanding destinasi pelancongan di TWD. Perubahan dalam pendekatan bina-tempat pada kawasan-kawasan kajian kebanyakannya berfokuskan pandangan di negara-negara barat berbanding di Malaysia. Selain itu, perbezaan pandangan dalam menentukan pendekatan yang sesuai dalam proses bina-tempat masih diperbincangkan sama ada secara semula jadi ataupun perancangan konvensional terutamanya perancangan atas-bawah. Pemilihan destinasi pelancongan TWD Bandaraya Melaka dalam meneroka proses bina-tempat kerana tapak warisan dunia berkaitan dengan tempat dan manusia serta mempunyai kepentingan sejagat dunia sehingga wujudnya pengiktirafan antarabangsa. Destinasi TWD Bandaraya Melaka mempunyai nilai daripada sudut ekonomi namun status TWD pada asasnya menekankan kepentingan pemeliharaan dan pemuliharaan sumber warisan. Justeru penglibatan komuniti dan pelancong dalam proses pelancongan terus menjadi relevan kepada perkembangan kajian bina-tempat pelancongan terutamanya bagi tujuan kelestarian destinasi pelancongan TWD.

Kesimpulan

Pembangunan kerangka bina-tempat pelancongan tapak warisan dunia gabungan penglibatan bersama yang terdiri daripada pihak berkepentingan, komuniti dan pelancong diperlukan dalam memastikan suatu destinasi pelancongan tapak warisan dunia dirancang, direka dan diurus dengan lestari bagi mengekalkan status yang diperolehi. Kebanyakan kajian lepas memfokuskan pembangunan fizikal destinasi pelancongan berbanding kajian berkaitan bina-tempat pelancongan dalam penglibatan bersama pihak berkepentingan, komuniti dan pelancong. Dalam membina kerangka teoritis terdapat empat komponen utama dalam bina-tempat pelancongan iaitu Interaksi tempat, karakter tempat, keterikatan tempat, dan pengalaman tempat.

Rujukan

- Ahmat N, Omar S.R, & Mustaffa F. (2016). The importance of heritage conservation management for the sustainability of Melaka Tourism industry. *The Social Sciences*, 11(11), 2720–2725.
- Agrusa, J., Coats, W., & Donlon, J. (2003). Working from A Bottom-Up Approach: Cultural and Heritage Tourism. *International Journal of Tourism Sciences*, 3(June), 121–128.
- Alexandris, K., Du, J., Funk, D. & Theodorakis, N. D. (2017). Leisure constraints and the psychological continuum model: a study among recreational mountain skiers. *Leisure Studies* 36(5): 670–683.
- Amir, S., Osman, M. M., Bachok, S., & Ibrahim, M. (2014a). Understanding of Tourists Preferences Pattern: A Study In Melaka, Malaysia. *Planning Malaysia*, 12(3).81-94

- Amir, S., Osman, M. M., Bachok, S., & Ibrahim, M. (2017b). Socio-demographic variation on tourism expenditure in Melaka UNESCO World Heritage Area. *Advanced Science Letters*, 23(4), 2958-2961
- Anuar, M. I. N. M., & Saruwono, M. (2012). Barriers of User's Involvement in the Design Process of Public Parks as Perceived by Landscape Architects. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 35, 253–259.
- Aris Anuar, A. N., Ahmad, H., Jusoh, H., & Hussain, M. Y. (2012). The Roles of Tourism System towards Development of Tourist Friendly Destination Concept. *Asian Social Science*, 8(6), 59–70.
- Arnstein, S. R. (1969). A ladder of citizen participation. *Journal of the American Institute of planners*, 35(4), 216-224.
- AstroAwani. (2016), September 6. Penang may lose Unesco status. *Astroawani*, pp. 7–8. Kuala Lumpur. Retrieved from <http://english.astroawani.com/malaysia-news/george-town-may-lose-unesco-world-heritage-site-status-157152>
- Aziz, R. A., & Liu, O. P. (2011). Placemaking, place names, and local myths and legends. *Planning Malaysia*, 1(1).145-158
- Azman, N., Halim, S. A., Liu, O. P., & Komoo, I. (2011). The Langkawi Global Geopark: local community's perspectives on public education. *International Journal of Heritage Studies*, 17(3), 261-279.
- Baka, V. (2015). Understanding Valuing Devices in Tourism through “Place-making.” *Valuation Studies*.
- Balassiano, K., & Maldonado, M. M. (2015). Placemaking in rural new gateway communities. *Community Development Journal*, 50(4), 644–660.
- Bavani, M. & Ravindran, S. (2019). Lenggong Valley , a World Heritage site , is in peril. *The Star Online*, pp. 1–11. Lenggong. Retrieved from <https://www.thestar.com.my/news/nation/2019/12/21/lenggong-valley-a-world-heritage-site-is-in-peril>
- Beaton, A. A., Funk, D. C. & Alexandras, K. (2009). Operationalizing a theory of participation in physically active leisure. *Journal of Leisure Research* 41(2): 177–203.
- Beck, W. (2006). Narratives of World Heritage in Travel Guidebooks. *International Journal of Heritage Studies*, 12(6), 521–535.
- Ben-Dalia, S., Collins-Kreiner, N., & Churchman, A. (2013). Evaluation of an urban tourism destination. *Tourism Geographies*, 15(2), 233-249.
- Beza, B. B. (2016). The role of deliberative planning in translating best practice into good practice: from placelessness to placemaking. *Planning Theory & Practice*, 17(2), 244–263.
- Bimonte, S., & Punzo, L. F. (2016). Tourist development and host–guest interaction: An economic exchange theory. *Annals of Tourism Research*, 58, 128–139.
- Bodker, M., & Browning, D. (2014). Inspiring Design: Social Media from the Beach, 107–131.
- Bouchon, F. A. L. (2014). Truly Asia and global city? Branding strategies and contested identities in Kuala Lumpur. *Place Branding & Public Diplomacy*, 10(1), 6–18.
- Brunnberg, L., & Frigo, A. (2012). Placemaking in the 21st-century city: introducing the funfair metaphor for mobile media in the future urban space. *Digital Creativity*, 23(2), 113–125.
- Canavan, B. (2016). Tourism culture: Nexus, characteristics, context and sustainability. *Tourism Management* 53: 229–243.
- Cartier, C. (2001). Imaging Melaka's Global Heritage. *Interconnected Worlds: Tourism in Southeast Asia*, 193–212. Oxford: Pergamon.

- Cary, S. H. (2004). The tourist moment. *Annals of Tourism Research*, 31(1), 61-77.
- Causevic, S., & Lynch, P. (2009). Hospitality as a human phenomenon: Host-guest relationships in a post-conflict setting. *Tourism and Hospitality Planning and Development*, 6(2), 121-132.
- Cohen, E., & Cohen, S. A. (2012). Current sociological theories and issues in tourism. *Annals of Tourism Research*, 39(4), 2177-2202.
- Cohen, E. (1984). The Sociology of Tourism: Approaches, Issues, and Findings. *Annual Review of Sociology* 10(1984): 373-392.
- Cooper, C., & Michael, C. (2008a). *Contemporary tourism: an international approach* (First). Oxford: Goodfellow Publishers Ltd.
- Cooper, C., & Hall, C. M. (2013b). *Contemporary Tourism : An International Approach* (SecondEdit). Oxford: Goodfellow Publishers Limited.
- Davis, A. (2016). Experiential places or places of experience? Place identity and place attachment as mechanisms for creating festival environment. *Tourism Management*, 55, 49-61.
- Deacon, H., & Smeets, R. (2013). Authenticity, Value and Community Involvement in Heritage Management under the World Heritage and Intangible Heritage Conventions, 6(2), 129-143.
- Delconte, J., Kline, C. S., & Scavo, C. (2015). The impacts of local arts agencies on community placemaking and heritage tourism placemaking and heritage tourism,
- Dragicevic, V., Lukic, T., & Pejovic, L. (2011). Interaction between tourists and residents: Influence on tourism development. *Polish Sociological Review*, 173(1), 107-118.
- Dredge, D., & Jenkins, J. (2003). Destination place identity and regional tourism policy. *Tourism Geographies*, 5(4), 383-407.
- Dupre, K. (2018). Trends and gaps in place-making in the context of urban development and tourism 25 years of literature review. *Journal of Place Management and Development*, 1753-8335.
- Eusebio, C. A. & Carneiro, M. J. A. (2012). Determinants of Tourist-Host Interactions: An Analysis of the University Student Market. *Journal of Quality Assurance in Hospitality and Tourism* 13(2): 123-151.
- Ertan, T., & Egercioglu, Y. (2016). The Impact of UNESCO World Heritage List on Historic Urban City Centers and its Place in Urban Regeneration: The Case of Melaka, Malaysia and Tire, Turkey. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 216, 591-602.
- Ferbrache, F., & Knowles, R. D. (2017). City boosterism and place-making with light rail transit: A critical review of light rail impacts on city image and quality. *Geoforum*, 80, 103-113.
- Filo, K., Chen, N., King, C. & Funk, D. C. (2013). Sport Tourists' Involvement with a Destination: A Stage-Based Examination. *Journal of Hospitality and Tourism Research* 37(1): 100-124.
- Fincher, R., Pardy, M., & Shaw, K. (2017). Place-making or place-masking? The everyday political economy of "making place." *Planning Theory & Practice*, 1-21.
- Friedmann, J. (2010). Place and Place-Making in Cities: A Global Perspective. *Planning Theory & Practice*, 11(2), 149-165.
- Funk, D. C. & James, J. D. (2006). Consumer loyalty: The meaning of attachment in the development of sport team allegiance. *Journal of Sport Management* 20(2): 189-217.
- Getz, D. (1986). Models in tourism planning Towards integration of theory and practice. *Tourism Management*, 7, 21-32.
- Gunn, C. A. (1988). *Tourism planning* . Washington: Taylor & Francis.

- Habibah, A., Mushrifah, I., Hamzah, J., Er, A. C., Buang, A., Toriman, M. E., Zaimah, R. (2013). Place-making of ecotourism in Tasik Chini: From exploratory to the contemporary biosphere reserve. *Asian Social Science*, 9(6), 84–95.
- Hall, C. M., & Ram, Y. (2018). Measuring the relationship between tourism and walkability? Walk Score and English tourist attractions. *Journal of Sustainable Tourism*, 9582, 1–18.
- Hashem, H., Abbas, Y. S., Akbar, H. A., & Nazgol, B. (2013). Comparison the Concept of Sense of Place and Attachment to Place in Architectural Studies. *Malaysia Journal of Society and Space*, 9(1), 107–117.
- Henderson, J. (2018). Making cities more walkable for tourists: a view from Singapore's streets. *International Journal of Tourism Cities*, 1–13.
- Ho, P. S. Y., & McKercher, B. (2004). Managing heritage resources as tourism products. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 9(3), 255–266.
- Hoz-Correa, A. de la & Munoz-Leiva, F. (2018). The role of information sources and image on the intention to visit a medical tourism destination: a cross-cultural analysis. *Journal of Travel and Tourism Marketing* 36(2): 204–219.
- Human, H. (2015). Democratising world heritage : The policies and practices of community involvement in Turkey. *Journal of Social Archaeology*, 1–24.
- Ibrahim, Y., & Razzaq, A. R. A. (2010). Homestay Program and Rural Community Development in Malaysia. *Journal of Ritsumeikan Social Sciences and Humanities*, 1(2), 7–24.
- ICOMOS. (1999). Managing Tourism at Places of Heritage Significance.
- Inskeep, E. (1991). *Tourism planning an integrated and sustainable approach* (1st ed.). New York: Van Nostrand Reinhold.
- Ismail, M. H. (2013). *Local community involvement in cultural heritage management: a case study of Melaka Heritage Trail, Malaysia* (Doctoral dissertation, University of Portsmouth).
- Ismail, W. A. W., & Said, I. (2015). Integrating the community in urban design and planning of public spaces: a review in Malaysian cities. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 168, 357-364.
- Jackson, M. S., White, G. N., & Schmierer, C. L. (1996). Tourism experience within an attributional framework. *Annals of Tourism Research*, 23(4), 798–810.
- Jaafar, M., Rasoolimanesh, S. M., & Md Noor, S. (2016). An investigation of the effects of an awareness campaign on young residents' perceptions: a case study of the Lenggong World Heritage Site. *Tourism Planning & Development*, 13(2), 127-139.
- Jamaludin, I. S., & Sulaiman, N. (2018). Malaysia resilient initiatives: case study of Melaka into resilient city. *Planning Malaysia*, 16(5).
- Jamleoui, R. (2009). Community Art A Form of Place-Making for Culturally Diverse Communities, 1–85.
- Jorgensen, B. S., & Stedman, R. C. (2001). Sense of Place As an Attitude: Lakeshore Owners Attitudes Toward Their Properties. *Journal of Environmental Psychology*, 21(3), 233–248.
- Kacprzak, A., Dziewanowska, K., & Skorek, M. (2015). The empirical analysis of consumers' attitudes towards experience realms. In *Proceedings of Annual Paris Business Research Conference* (pp. 1–12). Paris.
- Kayat K, Nor M.N. A & Mad I. M. A.. (2014). *Penglibatan Komuniti dalam Pelancongan Lestari. Pelancongan Malaysia Isu Pembangunan, Budaya, Komuniti dan Persempatan*. Sintok: Penerbit Universiti Utara Malaysia.

- Khalid, N., & Muzaini, H. (2016). Theming and Imagineering as a Place-Making Strategy—A Case Study of Islamic Tourism in Malaysia. *1st International Conference on Humanities, Social Sciences and Environment*, 64–71.
- Kimbu, A. N., & Ngoasong, M. Z. (2013). Centralised decentralisation of tourism development: A network Perspective. *Annals of Tourism Research*, 40(1), 235–259.
- King, L. M., & Halpenny, E. A. (2014). Communicating the world heritage brand visitor awareness of UNESCO world heritage symbol and the implications for sites, stakeholders and sustainable management. *Journal of Sustainable Tourism*, 22(5), 768–786.
- Kozak, M. (2001). Comparative assessment of tourist satisfaction with destinations across two nationalities. *Tourism Management*, 22, 391–401.
- Kozak, M., & Rimmington, M. (1998). Benchmarking: destination attractiveness and small hospitality business performance. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 10(5), 184–188.
- Latip, N. A., Marzukia, A., & Rais, N. S. M. (2016). Conservation and Environmental Impacts of Tourism in Kinabalu Park, Sabah. *Proceedings of 1st International Conference on Society, Space & Environment 2016*, 51–57.
- Leiper, N. (1979a). The framework of tourism Toward a definition of tourism, tourist, and the tourist industry. *Annals of Tourism Research*, 17(4), 390–407.
- Leiper, N. (1981b). Towards a cohesive curriculum tourism. The case for a distinct discipline. *Annals of Tourism Research*, 8(1), 69–84.
- Lew, A. A. (1989a). Authenticity and Sense of Place in the Tourism Development Experience of Older Retail Districts. *Journal of Travel Research*, 27(4), 15–22.
- Lew, A. A. (2017b). Tourism Planning and Place Making: Place-Making or Placemaking? *Tourism Geographies*, 19(2), 1–21.
- Lisa, T., Mohd Nor, & Nor Azila. (2016). Factors influencing destination loyalty of tourists at historic cities in Malaysia: A proposed model. *The Social Sciences*, 11(11), 2698–2704.
- Loureiro, S. M. C. (2014). The role of the rural tourism experience economy in place attachment and behavioral intentions. *International Journal of Hospitality Management*, 40, 1–9.
- Majlis Bandaraya Melaka Bersejarah. (2008). Draf Rancangan Kawasan Khas Pelan Pengurusan Kawasan Pemeliharaan Bandaraya Melaka Bersejarah, Bandar Melaka., 1–11.
- Mansouri, M., & Ujang, N. (2016). Tourists' expectation and satisfaction towards pedestrian networks in the historical district of Kuala Lumpur, Malaysia. *Asian Geographer*, 33(1), 35–55.
- Markusen, A., & Gadwa, A. (2010). *Creative Placemaking. National Endowment For The Art*. Washington: Markusen Economic Research Services and Metris Arts Consulting. Retrieved from <http://arts.gov/pub/pubDesign.php>
- Marzuki, A. & Lain Hay, L. (2013). Towards a Public Participation Framework in Tourism Planning. *Tourism Planning & Development* 10(4): 494–512.
- Mazloomi, S., & Ariffin, S. (2014). A comparative analysis of perceptual and demographic predictors of sense of place dimensions in the State Mosques of Malaysia. *Asian Journal of Social*.
- McCabe, S. (2005). Who is a tourist? A critical review. *Tourist Studies*, 5(1), 85–106.
- Mohamad, M., Abdullah, A. R., & Mokhlis, S. (2012). Tourists' evaluations of destination image and future behavioral intention: the case of Malaysia. *J. Mgmt. & Sustainability*, 2, 181.

- Mohamed, B., & Omar, S. I. (2008) Competitiveness of Malaysian Tourist Destinations. In *Proceedings of NURI Symposium 2008 Architecture, Urbanization and Development: Toward Sustainable Cities in Nusantara* (pp. 1–4). Brastagi-North Sumatra: NURI International.
- Mok, O. (2016). Penang capital could lose Unesco heritage status , site manager warns. *Malay Mail*, pp. 7–9. Georgetown. Retrieved from <https://www.malaymail.com/news/malaysia/2016/08/12/penang-capital-could-lose-unesco-heritage-status-site-manager-warns/1181811>
- Mosbah, A., & Khuja, M. S. A. Al. (2014). A Review of Tourism Development in Malaysia. *European Journal of Business and Management*, 6(5), 1–9.
- Moscardo, G., & Murphy, L. (2016). Using destination community wellbeing to assess tourist markets: A case study of Magnetic Island, Australia. *Journal of Destination Marketing and Management*, 5(1), 55–64.
- Narayansamy, K. (2016), September 27. At risk of losing heritage status. *The Star Online*, pp. 7–9. Melaka. Retrieved from <https://www.thestar.com.my/opinion/letters/2016/09/27/at-risk-of-losing-heritage-status/>
- Okazaki, E. (2008). A Community-Based Tourism Model: Its Conception and Use. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5), 511.
- Osman, H., Johns, N., & Lugosi, P. (2014). Commercial hospitality in destination experiences: McDonald's and tourists' consumption of space. *Tourism Management*, 42, 238–247.
- Paulauskaite, D., Powell, R., Coca-Stefaniak, J. A., & Morrison, A. M. (2017). Living like a local: Authentic tourism experiences and the sharing economy. *International Journal of Tourism Research*, 19(6), 619–628.
- Penny Wan, Y. K. (2013). A comparison of the governance of tourism planning in the two Special Administrative Regions (SARs) of China - Hong Kong and Macao. *Tourism Management*, 36, 164–177.
- Pickering, C., & Byrne, J. (2014). The benefits of publishing systematic quantitative literature reviews for PhD candidates and other early-career researchers. *Higher Education Research & Development*, 33(3), 534–548.
- Pine, B. J., & Gilmore, J. H. (1998). Welcome to the Experience Economy. *Harvard Business Review*, 76(4), 97–105.
- Poria, Y., Reichel, a., & Cohen, R. (2010). World Heritage Site Is It an Effective Brand Name?: A Case Study of a Religious Heritage Site. *Journal of Travel Research*, 50(5), 482–495.
- Pretty, J. N. (1995). Participatory learning for sustainable agriculture. *World development*, 23(8), 1247-1263.
- Project for Public Spaces Inc. (2009). What is Placemaking? Retrieved October 13, 2016, from https://www.pps.org/reference/what_is_placemaking/
- Raad Al-Shams, A., & Badarulzaman, N. (2014). Evaluating the city image: A focus on landmarks of Kuala Lumpur, Malaysia. *Asian Social Science*, 10(4), 241–254.
- Ram, Y., Bjork, P., & Weidenfeld, A. (2016). Authenticity and place attachment of major visitor attractions. *Tourism Management*, 52, 110–122.
- Rasoolimanesh, S. M., & Jaafar, M. (2016a). Community participation toward tourism development and conservation program in rural world heritage sites. In L. Butowski (Ed.), *Tourism - From Empirical Research Towards Practical Application* (pp. 1–14).

- Rasoolimanesh, S. M., & Jaafar, M. (2016b). Sustainable tourism development and residents' perceptions in World Heritage Site destinations. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 22(1), 1–16.
- Rasoolimanesh, S. M., Jaafar, M., Ahmad, A. G., & Barghi, R. (2017c). Community participation in World Heritage Site conservation and tourism development, 58. 142-153.
- Razali, M. K., Ahmad, H., Jusof, H., & Choy, E. A. (2017a). Place-making dalam Agenda Pembangunan Pelancongan. *Malaysia Journal of Society and Space*, 13(1), 38–50.
- Razali, M. K., Ahmad, H., & Er, A. C. (2019b). The Analysis of Place-Making Research Towards Community Sustainability In Malaysia. *International Journal of Business & Society*, 20(1). 329-347
- Relph, E. (1976). *Place and Placelessness*. Pion Limited, London.
- ResilientCities100. (2019). Melaka's resilience challenge. *100ResilientCities*.
- Rose, R. A. C., Nur Ayuni, M., & Rosmiza, M. Z. (2018). Impak Sektor Pelancongan Terhadap Perkembangan Perusahaan Kecil dan Sederhana (PKS) di Cherating, Pahang. *Geografi*, 6(3), 35–43.
- Saraniemi, S., & Kylanen, M. (2011). Problematizing the Concept of Tourism Destination: An Analysis of Different Theoretical Approaches. *Journal of Travel Research*, 50, 133–143.
- Sazali, M. F., Rahim, A. A., & Muhammad, Z. (2018). Factor Contributing to the Misuse of Public Space in the UNESCO World Heritage Site, George Town, Penang. *Geografi*, 6(1), 8–16.
- Seamon, D. (2013). Place Attachment and Phenomenology: The Synergistic Dynamism of Place. In L. M. & P. Devine-Wright (Ed.), *Place Attachment: Advances in Theory, Methods and Research* (Forth, pp. 11–22). New York: Routledge.
- Selvadurai, S., Er, A. C., Lyndon, N., Buang, A., Fuad, M. J. M., Habibah, A., Hussein, M. Y. (2013). Small-scale retailers in an Island Town. *Asian Social Science*, 9(14), 86–97.
- Shamsuddin, S., & Ujang, N. (2008). Making places: The role of attachment in creating the sense of place for traditional streets in Malaysia, 32, 399–409.
- Sharpley, R. (2014). Host perceptions of tourism: A review of the research. *Tourism Management*, 42, 37–49.
- Shaw, K., & Montana, G. (2016). Place-Making in Megaprojects in Melbourne. *Urban Policy and Research*, 34(2), 166–189.
- Smith, V. L. (1989). *Hosts and Guests: The Anthropology of Tourism* (Second). United States of America: University of Pennsylvania Press.
- Sofield, T., Guia, J., & Specht, J. (2017). Organic “folkloric” community driven place-making and tourism. *Tourism Management*, 61, 1–22.
- Solihah, M., Mazdi, M., Ruzannna, S. R., Jabil, M., Mohammad, K., & Mohamad, P. Y. (2015). Management of UNESCO heritage city and local community involvement: a case study of George Town, Penang. *Geografia. Malaysian Journal of Society and Space*, 11(12), 87-99.
- Strydom, W., Puren, K., & Drewes, E. (2018). Exploring theoretical trends in placemaking: towards new perspectives in spatial planning. *Journal of Place Management and Development*, 11(2), 165–180.
- Su, M. M., & Wall, G. (2010). Implications of host-guest interactions for tourists' travel behaviour and experiences. *Tourism*, 58(1), 37–50.

- Suet Leng, K., & Badarulzaman, N. (2014). Branding George Town world heritage site as city of gastronomy: prospects of creative cities strategy in Penang. *International Journal of Culture, Tourism and Hospitality Research*, 8(3), 322–332.
- Suryati, S., & Iqbal, M. (2018). Tourist Perception Towards Kota Klias , Beaufort , Sabah As a Tourism Destination . *Journal of Hospitality and Networks*, 1, 66–75.
- Timothy, D. J., & Boyd, S. W. (2003). *Heritage Tourism* (First edit). Harlow: Prentice Hall.
- Tosun, C. (1999). Towards a typology of community participation in the tourism development process. *Anatolia*, 10(2), 113-134.
- Tuan, Y.-F. (1977). *Space and Place: The Perspective of Experience* (First Edition). Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Ujang, N., & Muslim, Z. (2014). Walkability and attachment to tourism places in the city of Kuala Lumpur, Malaysia. *Athens journal of Tourism*, 2(1), 53-65.
- UNESCO. (2016). The World Heritage Convention. Retrieved August 29, 2016, from The World Heritage Convention website: <https://whc.unesco.org/en/convention/>
- Unit Perancangan Ekonomi. (2016). Rancangan Malaysia kesebelas 2016-2020.
- Vong, F. (2013). Relationships among perception of heritage management, satisfaction and destination cultural image. *Journal of Tourism and Cultural Change*, 11(4), 287–301.
- Wang, W. Y. (2015). Remaking Guangzhou: Geo-Identity and Place-Making On Sina Weibo. *Media International Australia Incorporating Culture and Policy*, (156), 29–38.
- Worden, N. (2001a). “Where it all Began”: the representation of Malaysian heritage in Melaka. *International Journal of Heritage Studies*, 7(3), 199–218.
- Worden, N. (2003b). National identity and heritage tourism in Melaka. *Indonesia and the Malay World*, 31(89), 31–43.
- Wyckoff, M. A. (2014). Definition of Placemaking: Four Different Types. *Planning & Zoning News*.
- Xianger, C., Jianming, C., Zhenshan, Y. & Webster, N. (2014) Set Relationships between Tourists’ Authentic Perceptions and Authenticity of World Heritage Resources. *Journal of Resources and Ecology* 5(1): 20–31.
- Zalina, N., Mansor, M., & Said, I. (2013). The Experience of Diversity in Open Spaces of Two Historical Towns in Malaysia, 85, 582–591.
- Zakaria, J., & Ujang, N. (2015). Comfort of Walking in the City Center of Kuala Lumpur. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 170, 642–652.
- Zakariya, K., Harun, N. Z., & Mansor, M. (2015). Place Meaning of the Historic Square as Tourism Attraction and Community Leisure Space. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 202, 477–486.
- Zakariya, K., Mohyuddin, A., & Yaman, M. (2007). Refining Tourist's Place Experience through Placemaking: Concepts and Correlations. *International Journal of Diversity in Organisations, Communities & Nations*, 7(4), 249–257.